

FNs traktat mod atomvåben trådt i kraft

Af Tue Magnussen

Den 22. januar 2021 var dagen, hvor FNs traktat mod atomvåben trådte i kraft. Det er en historisk milepæl i arbejdet mod atomvåben. Det skete 90 dage efter, at Honduras den 24. oktober 2020 – som land nr. 50 – ratificerede FNs traktat om forbud mod atomvåben. Dermed blev Honduras udslagsgivende for, at traktaten kunne træde i kraft. Det var tillige 75 år efter FNs grundlæggelse.

FNs start og spørgsmålet om atomvåben er tæt forbundne. Kort tid før FNs officielle oprettelse sprængte USA den 6. august 1945 den første atombombe over den japanske by Hiroshima og den 8. august yderligere én over Nagasaki –

begge med katastrofal effekt på op imod en kvart million døde og meget alvorlige miljøødelæggelser.

I dag har Rusland, USA, Storbritannien, Frankrig, Kina, Indien, Pakistan, Israel og Nordkorea atomvåben. Siden 1945 er der foretaget mere end 2.000 prøvesprængninger, og atomvåbenlandene råder over omkring 15.000 atomsprængladninger – nok til at ødelægge alle større byer og gøre kloden ubeboelig som følge af radioaktiv stråling.

Selv om antallet af atombomber er faldet fra 60.000 til 15.000, mener også danske sikkerhedsekspertter, at faren for atomkrig ved et uheld eller som en bevidst fjendtlig handling i dag er større end under den såkaldte kolde krig.

De indgåede internationale aftaler opsiges over en kant, FNs banebrydende ikke-spredningsaftale fra 1970 har været frosset fast i årtier, atommagterne udvikler og opruster deres arsenaler, og udvikling af overvågning- og opspøringsudstyr medfører, at atomkrigsplaner atter indgår i de militære handlingsplaner.

FN er gennem årene ofte gået i spidsen for kampen mod atomvåben og global nedrustning. Trods undermineringen af internationale konventioner og aftaler, samt presset på menneskerettigheder i kølvandet på terrorangrebet den 11. september 2001 og senest Trumps indtog i det Hvide Hus i januar 2017 vedtog 122 lande – to tredjedele af FNs med-

Britisk anti-atomvåben demonstration opfordrer Storbritannien til at ratificere.

lemsstater – den 7. juli 2017 teksten til en ny traktat om forbud mod atomvåben, der forbyder al produktion, afprøvning, spredning og brug af atomvåben.

Traktatens ikrafttræden den 22. januar er ikke alene en historisk milepæl, men tillige et fremskridt for det globale demokrati i FN-regi og et nødvendigt paradigmeskifte i synet på atomvåben, som i fremtiden nu ikke blot er moralsk uønskede, men direkte forbudt. Traktaten er en stærk ny norm om de moralske, politiske og juridiske principper, som kan føre til afskaffelsen af atomvåben.

Aftalen forbyder udvikling, test, afprøvning, produktion, lagring, overførsel, brug eller trussel om brug af atomvåben. Atomvåben er det sidste masseødelæggelsesvåben, der nu bliver omfattet af et internationalt absolut forbud. Hermed udfyldes et stort hul i Folkeretten.

I de seneste tre år siden vedtagelsen af traktatteksten i juli 2017 er antallet af lande, der har underskrevet og ratificeret traktaten gradvist vokset. Med foreløbig 51 ratifikationer af traktaten - fra især en række mindre lande i den tredje verden - afspejles det, at ønsket om nedrustning og forbud mod atomvåben i høj grad er "et råb fra syd" mod de ni atomvåben-besiddende lande, som sammen med bl.a. NATO-landene udmærkede sig ved deres fravær under såvel forhandlingen som vedtagelsen af traktatteksten i 2017.

Det er først og fremmest ofrene for bomberne over Hiroshima og Nagasaki og de mange prøvesprængninger der fulgte, internationale sammenslutninger af læger, humanitære og religiøse samfund, der godt hjulpet af uafhængig forskning siden skabelsen af FN for 75 år siden har arbejdet for afskaffelse af atomvåben - en atomvåbenfri verden.

Medvirkende til, at det er lykkedes at få 50 lande til at ratificere traktaten - trods især Trump-administrationens aktive forsøg på at fjerne opbakning og støtte til traktaten - må i høj grad tilskrives organisationen International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN), som i 2017 lidt overraskende blev tildelt Nobels fredspris. Da havde kun 3 lande ratificeret.

ICAN har som international fredsganisation formået at mobilisere græs-rødder, politiske partier, fagbevægelser, kirkelige kredse og mange andre globalt i et fælles pres på verdens stater for at sikre traktatens ikrafttræden, som ifølge ICAN udgør "en historisk milepæl i kampen for en atomvåbenfri verden".

Danmark har været medlem af NATO siden oprettelsen i 1949, men har aldrig officielt accepteret atomvåben på dansk territorium, hvilket især skyldes en stærk folkelig modstand. Danmark modtog dog raketsystemer i 1950'erne, der skulle bruges som konventionelle våben, men som også potentielt kunne fremføre atomvåben. Det var netop spørgsmålet, om raketterne skulle udstyres med atomladninger, som Gallup undersøgte danskernes holdning til i en meningsmåling i 1959. Modstanden mod atomvåben havde allerede da relativt flertal i befolkningen. Således var 49 % imod atomladninger, 12 % var for, og 39 % svarede "ved ikke".

I årene 1960-66 formulerede Kampagnen mod Atomvåben bl.a. gennem påskemarcher fra Holbæk til København en bred folkelig modstand mod atomvåben, som samtidig lagde grunden til de græsrodsbevægelser - omkring Vietnamskrigen 1965-71, dansk medlemskab af EF 1971-73 og mod atomkraft 1974-80 - som samtidig for en tid fortrængte atomvåben-modstanden fra den politiske dagsorden.

NATOs beslutning om at modernisere sin atomslagstyrke omkring 1980 førte til protester i flere vesteuropæiske lande, hvor Nej til Atomvåben og Kvinder for Fred afspejlede den folkelige danske modstand mod atomvåben. I Danmark var den såkaldte dobbeltbeslutning direkte årsag til fodnotepolitikken mellem 1982 og 1988, hvor et folketingsflertal uden om regeringen tog en række forbehold overfor NATOs generelle politik, som kom til at belaste Danmarks forhold til NATO.

I Danmark er processen fra traktatens start til dens snarlige ikrafttræden i nogen grad gået under radaren. Det skyldes overvejende, at den danske regering i 2017 bojkottede forhandlingerne omkring traktatens formulering efter

amerikansk pres gennem NATO, og at regeringsskiftet fra Lars Løkke Rasmussen til Mette Frederiksen i 2019 ikke har medført en ændret udenrigs- og sikkerhedspolitisk kurs trods de nylige udmeldinger fra udenrigsminister Jeppe Kofod (S) om at basere udenrigspolitikken på socialdemokratiske værdier.

Det såkaldte forståelsespapir mellem Enhedslisten, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Socialdemokratiet fra juni 2019 burde have markeret, at Danmark vil fremme nedrustning af atomvåben ved at tilslutte sig og ratificere FNs traktat om forbud mod atomvåben. Det ville have været i tråd med, at Danmark tidligere har støttet processer, der gennem FN-traktater kan fremme Folkeretten f.eks. FNs konvention mod tortur, hvor Danmarks ratifikation i 1987 blev udslagsgivende for konventionens ikrafttræden.

De seneste regeringers svigt i forhold til en aktiv dansk indsats for forbud mod atomvåben gav startskuddet til, at kampagnen *Forbyd Atomvåben* i efteråret forsøgte at få tilslutning fra 50.000 personer til et borgerforslag, om at regering og folketing skal tilslutte sig FN-traktaten. Men i et Corona-ramt Danmark lykkedes det kun at få indsamlet få tusinde underskrifter på borgerforslaget, som dog alligevel har nået sit mål, nemlig en folketingsdebat om, at regering og folketing skal tilslutte sig FN-traktaten. Forespørgselsdebatten, som er anmeldt af Enhedslisten og SF, fandt sted den 22. januar, hvor traktaten trådte i kraft.

Op til folketingsdebatten har en ny opinionsmåling gennemført af YouGov for ICAN i slutningen af november dokumenteret, at den årelange, brede modstand mod atomvåben fortsat er udtalt i den danske befolkning. Selvom traktaten ikke har fået stor opmærksomhed, svarer ikke mindre end 92% af de der har taget stilling ja til, at Danmark skal tilslutte sig FNs traktat med forbud mod atomvåben, mens 8% siger nej. Alle de 1008 adspurgte fordeler sig med 78% ja, 7% nej og 16 % ved ikke.

Debatten kan forhåbentlig være det første skridt på vejen til, at Danmark tilslutter sig Folkeretten og et forbud mod atomvåben.